

Norsk institutt for
kulturminneforskning

Miljøverndepartementet
Kulturminneavdelingen
v/Benedicte Boye
Pb. 8013 Dep.
0030 Oslo

Deres ref: 200504088-/ROH
Vår ref: 968/06/50/ÅDa
Sted: Oslo
Dato: 23.10.2006

Dekning av utgifter til arkeologiske undersøkelser ved mindre, private tiltak. Høringsuttalelse

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har det forskriftsmessige ansvaret for gjennomføring av arkeologiske undersøkelser i middelalderbyene, samt middelalderkirker, borger og klostre, hvor Riksantikvaren har det forvaltningsmessige ansvaret.

Den middelalderiske bygrunnen er automatisk fredet som ett sammenhengende kulturminne. Det betyr at alle inngrep i grunnen innenfor avgrensningen av den middelalderiske bygrunnen medfører et vedtak om dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser. Mange av dispensasjonene vil ha som vilkår en eller annen form for arkeologisk oppfølging av tiltaket. Riksantikvaren har som uttalt målsetting i størst mulig grad å verne den middelalderiske bygrunnen. De middelalderiske kulturlagene er sårbare for nedbrytning som følge av påvirkninger fra miljøet. Sikringstiltak i form av flerårige prosjekter for overvåking av kulturlagstilstanden er en type vilkår utløst av dispensasjonssøknader.

NIKU ser ikke forslaget til endret forvaltningspraksis som kontroversielt i seg selv. På bakgrunn av at NIKU i første omgang ikke var plukket ut som høringsinstans for rundskrivet, antok vi i utgangspunktet at de nye bestemmelsene i liten grad ville angå arkeologien i middelalderbyene. Når vi i første halvdel av oktober fikk en oppdragsbestilling på overvåking i en av middelalderbyene med vedtak om at Staten betaler kostnadene for arkeologien, var vi i liten grad forberedt på dette. Vi ønsker derfor å peke på noen mulige effekter av saksbehandling etter de nye retningslinjene, men vil konsentrere uttalelsen om praktiske forhold hvor vi ser behov for nærmere avklaring.

Et institutt i Miljøalliansen

NIKU hovedkontor Storgata 2 Postboks 736 Sentrum 0105 OSLO Telefon: 23 35 50 00 Telefax: 23 35 50 01	NIKU Distriktskontor Gamlebyen Storgata 2 Postboks 736 Sentrum 0105 OSLO Telefon: 23 35 50 00 Telefax: 23 35 50 01	NIKU Distriktskontor Nedre Langgate 30 D Postboks 570 Sentrum 3101 TØNSBERG Telefon: 33 33 41 60 Telefax: 33 31 61 86	NIKU Distriktskontor Dreggsalm. 3 Postboks 4112 Dreggen 5835 BERGEN Telefon: 922 89 252 Telefax: 55 23 05 19	NIKU Distriktskontor Kjøpmannsgt. 25 7013 TRONDHEIM Telefon: 73 59 22 42 Telefax: 73 59 21 10	NIKU Distriktskontor Polarmiljøseneteret 9296 TROMSØ Telefon: 77 75 04 00 Telefax: 77 75 04 01
--	--	---	--	--	---

Bakgrunn

I rundskrivets omtale av bakgrunn, siste avsnitt, s. 2 understrekes det bl.a. at ved planlegging av arealbruk og gjennomføring av tiltak er det en viktig utfordring og målsetting å unngå konflikt med, og unødig tap av automatisk fredete kulturminner.

NIKUs erfaringer fra forvaltningsoppdrag i middelalderbyene har vist at utsiktene til å kunne redusere kostnader for eventuell arkeologisk innsats har vært et incitament for tiltakshaver til å vurdere endringer/tilpasninger i et omsøkt tiltak nettopp for å unngå konflikt med og unødig tap av kulturminnet. På tilsvarende måte viser erfaringene at kostnadsspørsmålet har betydning for en effektiv, målrettet og kostnadsbesparende gjennomføring og fremdrift. I tilfeller hvor tiltakshaver ikke lenger skal stå for kostnadene til arkeologi vil denne typen incitament falle bort.

Kap. 2. Kriterier for dekning av utgifter til arkeologiske undersøkelser ved mindre, private tiltak.

Blant dispensasjonssakene i middelalderbyene er det mange i omfang små tiltak. Karakteristisk for disse er at de er aktuelle til alle årstider. Søknaden kommer når tiltaket er aktuelt. Det forutsetter rask saksbehandling og gjennomføring. I tillegg kommer hastesaker av typen ledningsbrudd/kabelbrudd. Departementet påpeker at ved behandling av saker etter bestemmelsene i rundskrivet, skal det gjøres en automatisk vurdering av om saken oppfyller kriteriene i rundskrivet og innarbeide dette i den videre saksbehandlingen. Vi ser at det spesielt i bymessig sammenheng kan by på problemer å vurdere et tiltak som større eller mindre ut fra kriteriet at formålet med tiltaket primært ikke skal være av kommersiell karakter og om utgiftene er å anse som urimelig tyngende. Vi er bekymret for at saksbehandling i tråd med rundskrivet vil komme til å forlenge denne, slik at presset i mange saker, ikke minst hastesakene, blir enda større for utøvende institusjon hva gjelder tid og kapasitet.

Kap. 3. Saksbehandling

Det fremgår av rundskrivet at dekningen utbetales til den institusjon som er ansvarlig for undersøkelsen, dvs. den private tiltakshaver skal ikke forskuttere nødvendige utgifter til arkeologisk undersøkelse og få dekket utgiftene i etterhånd.

NIKU har i utgangspunktet ingen prinsipielle innvendinger mot dette, men ser klart at det stiller endrete krav til saksbehandlingen i vedtakssaker både for forvaltende og utøvende institusjon og samhandlingen dem i mellom. På bakgrunn av at vi allerede har fått en sak behandlet etter de nye retningslinjene ser vi et klart behov for at Riksantikvaren raskt utarbeider nærmere retningslinjer for saksbehandlingen, og at man i den sammenheng ser spesielt på saksbehandling knyttet til forvaltning av middelalderbyene.

- I en rekke vedtakssaker som innebærer arkeologi, og hvor kostnader forbundet med dette dekkes av det offentlige gjennom tilskudd til Riksantikvaren, f. eks. Stavkirkeprosjektet, praktiseres dekning av utgifter i etterhånd ved at eier, ved f. eks. kirkelig fellelsråd inngår avtale med NIKU om gjennomføring av tiltaket og forskutterer vederlaget for dette. Med de nye retningslinjene for dekning av utgifter til arkeologiske undersøkelser ved mindre, private tiltak kan en se for seg tre varianter av saksbehandling for vedtak med arkeologiske undersøkelser som vilkår:
 1. Saker hvor tiltakshaver tilpliktes å betale den arkeologiske kostnaden som del av vilkårene.
 2. Saker hvor arkeologikostnadene dekkes av tilskudd fra det offentlige, men hvor tiltakshaver tilpliktes å forskuttere kostnadene.

3. Saker som vurderes som mindre private tiltak, hvor det offentlige dekker kostnadene til arkeologi gjennom direkte utbetaling til den institusjon som gjennomfører den arkeologiske undersøkelsen.

Dette vil etter vår mening stille krav til klare og entydige retningslinjer for saksbehandlingen og godt samarbeid innad i forvaltningen og mellom samhandlende institusjoner innenfor forvaltningen.

- Ut fra erfaringer fra andre typer oppdrag finansiert av tilskuddsmidler fra Riksantikvaren med krav til gjennomføring innen 15. november av hensyn til Riksantikvarens regnskapsavslutning og tilsvarende manglende avklaring fram til mars måned m.h.t. påfølgende års tilskudd, ser vi at det lett kan oppstå praktiske problemer omkring finansieringen og godtgjørelsen av mindre private tiltak i byene, i tråd med det nye rundskrevet, innenfor en lengre periode av året. Tilsvarende dersom finansieringen skulle gjelde tiltak som strekker seg over en periode på flere år, f. eks. flerårig overvåking av kulturlagstilstand.
- NIKU har utarbeidet og opp gjennom årene forbedret og tilpasset et avtaledokument for sin oppdragsvirksomhet. Til dokumentet hører et sett standardvilkår. Dokumentet regulerer forholdet mellom NIKU som utøvende virksomhet og oppdragsgiver/tiltakshaver når det gjelder gjennomføring og kostnader for tiltaket. Avtaledokumentet har spesielle tilpasninger for saker som gjelder særskilt granskning/tiltak i medhold av kulturminnelovens § 8, men også bestemmelser om tilrettelegging på oppdragsstedet som sikrer en mest mulig smidig og sikker gjennomføring av oppdraget. Disse bestemmelsene kan således medføre kostnader og risiko for tiltakshaver.

Vi ser at i saker av typen 'mindre private tiltak' vil det være behov for en avklaring av hvem som er avtaleparter i forhold til kostnadsdekningen for ulike deler av tiltaket, samt for tilrettelegging for gjennomføring. Vi ser også et klart behov for utarbeidelse av nærmere retningslinjer for saksbehandlingen som sikrer en ønsket og forsvarlig gjennomføring og som sikrer størst mulig grad av forutsigbarhet for alle parter.

Vennlig hilsen

for Carsten Paludan-Müller
Adm. direktør NIKU